

РОЗДІЛ 4. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКАТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ В КОНТЕКСТІ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ:
ПРИЧИНИ ТА МОЖЛИВІ НАСЛІДКИTRAFFICKING IN HUMAN BEINGS IN THE CONTEXT
OF ILLEGAL MIGRATION: CAUSES AND POSSIBLE CONSEQUENCES

У статті розглядається проблема нелегальної міграції та торгівлі людьми. Висвітлено зовнішні причини та внутрішні передумови торгівлі людьми. Проаналізовано динаміку чисельності міждержавних міграцій населення України за останні роки. Зазначено основні тенденції незаконної міграції. Окреслено можливі наслідки торгівлі людьми в Україні.

Ключові слова: міграція, мігрант, нелегальна міграція, нелегальний мігрант, торгівля людьми.

В статье рассматривается проблема нелегальной миграции и торговли людьми. Освещены внешние причины и внутренние предпосылки торговли людьми. Проанализирована динамика численности межгосударственных миграции населения Украины

за последние годы. Отмечены основные тенденции незаконной миграции. Определены возможные последствия торговли людьми в Украине.

Ключевые слова: миграция, мигрант, нелегальная миграция, нелегальный мигрант, торговля людьми.

The article deals with the problem of illegal migration and trafficking in human beings. The external causes and internal preconditions of trafficking in human beings are highlighted. The dynamics of the number of interstate migration of Ukraine in recent years has been analyzed. The basic tendencies of illegal migration are marked. The possible consequences of the trafficking in human beings in Ukraine are determined.

Key words: migration, migrant, illegal migration, illegal migrant, trafficking in human beings.

УДК 331.556

Смутчак З.В.

к.е.н., доцент,
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

Постановка проблеми. В умовах сформованої у світі геополітичної ситуації незмінно зростають обсяги нелегальної міграції та торгівлі людьми. Серед проблем, що постали в Україні в останні роки, одна з найскладніших – зростання обсягів нелегальної міграції. Це викликає занепокоєння насамперед тому, що нелегальна міграція тісно пов'язана з різними видами злочинності, зокрема: торгівлею людьми, поширенням тероризму, контрабандою зброї, наркотиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Причини виникнення міграційних процесів та їх можливі наслідки висвітлюються в науковій літературі багатьма вченими-економістами А. Круглашовим, Е. Лібановою, М. Романюком, О. Малиновською, В. Макаром, І. Марковим, В. Трощинським, К. Черновою, А. Шевченком. Сьогодні більшість наших співвітчизників перебуває за кордоном у статусі нелегальних трудових емігрантів і належить до найбільш дискримінованої та незахищеної категорії іноземців. Торгівля людьми, як і нелегальне переправлення мігрантів, становить надзвичайно серйозну гуманітарну, економічну та міграційну проблему, так само, як і проблему транснаціональної злочинності.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні сучасних викликів та загроз, що спричиняють нелегальні трудові міграції та торгівлю людьми як одного з найнегативніших явищ сучасного суспільства, а також можливих наслідків.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Нелегальна міграція та торгівля людьми стала викликом світовому співтовариству, масштаби й негативні наслідки якого є загрозою міжнародної стабільності й сталому розвитку держав. Нелегальна міграція має такі самі причини, що й інші міграції, але вони є більш глобальними, трагічними, конфліктними. Саме ці причини змушують нелегальних мігрантів ризикувати задля власного життя, життя своєї родини, вчиняти правопорушення заради покращення свого життєвого становища, втечі від конфліктів тощо.

Особливістю нелегальної міграції є те, що вона може бути як формою міграції, так і її засобом. Тобто, в деяких випадках нелегальна міграція має кримінальний початок, пов'язаний з наркотиками, тероризмом, переправленням та продажем вогнепальної зброї, торгівлею «живим товаром» (людьми) тощо.

Щодо нелегальної трудової міграції, то найчастіше вона здійснюється під виглядом туристичних поїздок. До 85% всіх трудових мігрантів виїжджають за кордон саме туристичними візами (переважно короткостроковими). При цьому, як правило, необхідні для цього документи не оформляються, а гарантії працевлаштування є вельми сумнівними. Але навіть така перспектива не лякає наших громадян заради заробітку. Дослідження причин нелегальної трудової міграції українців показують наявність низки бюрократичних перепон як в Україні, так і в приймаючій країні. Також проблемою «туристич-

ної» міграції є її пропагування з боку спеціалізованих організацій, для яких це основний вид бізнесу та значно великий дохід. Дані Інтерполу свідчать, що структури, які займаються подібними справами у всьому світі заробляють понад 30 млрд дол. щорічно. Адже вартість доставки одного нелегалу коливається від 3 до 30 тис. дол. [1, с. 82].

Наша держава – це країна, з якої, як правило, здійснюється експорт «живого товару» на світові ринки – в Туреччину, Італію, Польщу, Іспанію, Німеччину, Угорщину, Чехію, Грецію, Російську Федерацію, Об'єднані Арабські Емірати, Ізраїль, Сполучені Штати Америки та інші країни.

Торгівля людьми з'явилася в Україні, як наслідок зростання безробіття, зменшення асигнувань на програми соціального захисту, зубожіння населення. Низький рівень доходів штовхає громадян на пошуки роботи за кордоном навіть без знання мови і правових знань, без кваліфікації, на нелегальних умовах, що водночас зумовлює їх перехід до груп ризику.

Достовірно сказати скільки нелегально перебуває іноземців (враховуючи громадян країн СНД) не може жодна служба (рис. 1). Офіційна статистика посилається лише на ті дані, які надаються регіональними управліннями Міністерства внутрішніх справ щодо кількості затриманих нелегалів у ході вибіркового та періодичних спец операцій.

У період з 1994 по 2004 роки в Україні мало місце від'ємне сальдо зовнішньої міграції, яке щорічно складало майже 100 тис. осіб, а починаючи з 2005 року в зовнішніх міграціях населення України має місце позитивне міграційне сальдо, яке за період 2005-2016 роки становить 224,6 тис.

осіб. Разом з тим Україна за роки державної незалежності через депопуляційні процеси втратила 6,5 млн осіб, а в зовнішніх міграційних переміщеннях населення втрати склали понад 1 млн осіб.

Щодо нелегальної зовнішньої трудової міграції, то вона з України є набагато більшою. Зарубіжним роботодавцям вигідно мати справу з нелегальними трудовими мігрантами, бо особи, які прибули в країну з метою заробітку на незаконних підставах, не мають юридичного та соціального захисту. Більше того вони змушені погоджуватися на будь-яку роботу – сезонну, важку і небезпечну, тарифні ставки, що встановлюються їм значно нижчі, ніж громадянам своєї країни. Зовнішні трудові мігранти з України в багатьох країнах вимушені працювати продовжений робочий день та за шкідливих умов праці, мають обмежений або зовсім не мають доступу до медичної допомоги і соціального захисту, незахищені від низької оплати праці, професійних травм, хвороб [8].

Зазначене підтверджується статистичними даними, наданими Адміністрацією Державної прикордонної служби України. Так загальна кількість мігрантів, затриманих Держприкордонслужбою за спробу незаконного перетинання кордону, зменшилася у 1,7 рази (у 2016 році – 1040, у 2015 – 1819). Найбільше зменшення спостерігається на кордоні з Румунією – у 3,4 рази (у 2016 році – 46, 2015 – 158) та Угорщиною – у 2,2 рази (у 2016 році – 430, 2015 – 964).

Основна частка нелегальних мігрантів була затримана на кордоні з Угорщиною (41%) та Словаччиною (23%).

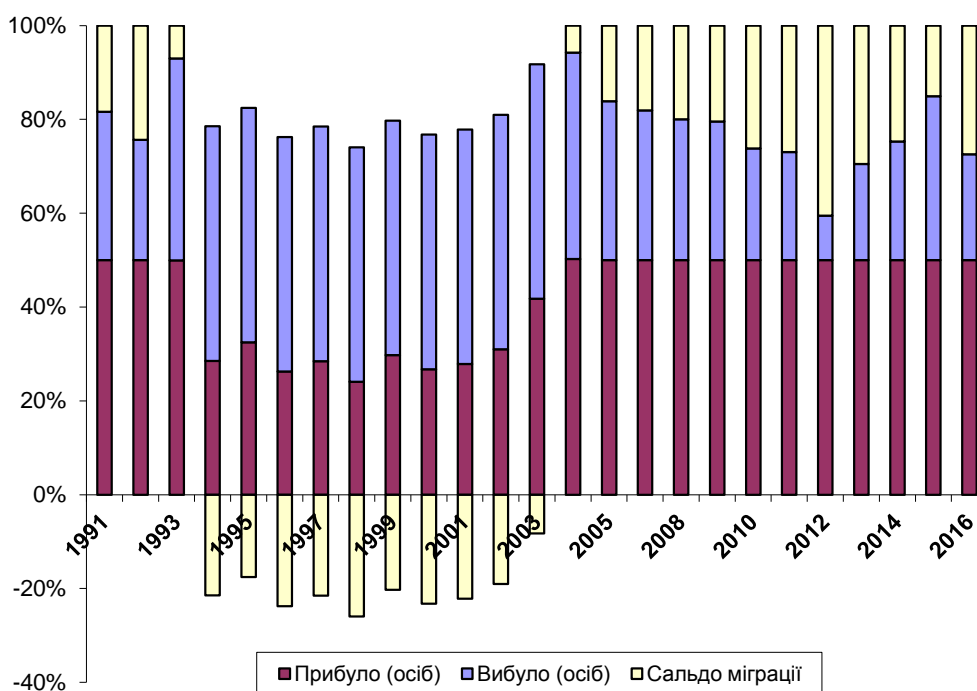

Рис. 1. Міждержавні міграції населення України (1991-2016 рр.)

Джерело: складено з використанням джерела [2]

Основною категорією незаконних мігрантів залишаються громадяни Афганістану (2016 рік – 181 особа, 2015 рік – 666 осіб) та В'єтнаму (2016 рік – 108 осіб, 2015 рік – 67 осіб).

Суттєво активізувалися нелегальні мігранти зі Шрі-Ланки (2016 рік – 83 особи, 2015 рік – 67 осіб), Туреччини (2016 рік – 71 особа, 2015 рік – 37 осіб), Індії (2016 рік – 78 осіб, 2015 рік – 0) та Бангладеш (2016 рік – 64 особи, 2015 рік – 36 осіб).

Спостерігається зменшення кількості іноземців, затриманих у пунктах пропуску через державний кордон за порушення правил перебування в Україні – на 9% (2016 рік – 1528 осіб, 2015 рік – 1677 осіб) [3].

В умовах економічної кризи і падіння добробуту населення ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми зростають: 21% потенційних трудових мігрантів з України погодилися би заради роботи в іншій країні перетнути кордон нелегально, працювати під замком або віддати свій паспорт працедавцю. За даними аналогічного дослідження 2011 р. особи, схильні приймати сумнівні пропозиції працевлаштування за кордоном, становили 14% від загальної кількості потенційних трудових мігрантів [4].

Торгівлі людьми сприяє світовий попит на дешеву та нелегальну робочу силу. Бідність та відсутність економічних можливостей робить жінок та дітей потенційними жертвами торгівців людьми, пов'язаними з міжнародними злочинними організаціями. Торговля людьми включає в себе осіб,

які постраждали від «примусових» шлюбів, або, яких було продано на ринку праці, наприклад, на виробництва, сільськогосподарські плантації та принизливу хатню роботу.

До зовнішніх причин торгівлі людьми відносять:

1. Недієва система протидії торгівлі людьми у світі (відкриття кордонів; спрощення можливості для подорожування; невідповідність міжнародної нормативно-правової бази щодо запобігання торгівлі людьми та захисту потерпілих осіб реальним умовам, брак механізмів реалізації законів; корупційність відповідальних органів, які забезпечують дотримання законності; неузгодженість міграційної політики з реаліями ринку праці в країнах; формування міжнародних кримінальних об'єднань; інтернаціоналізація тіньової економіки).

2. Попит на торгівлю людьми (обумовлений існуванням попиту на низькооплачувану працю, працю в галузях, де основне населення не хоче працювати через низку причин, зокрема через небезпечні умови праці).

3. Наявність можливостей для торгівців людьми (фінансові винагороди за торгівлю людьми; безкарність за вчинення злочинів, мінімальний ризик настання негативних наслідків для самих торгівців; відсутність справедливості для потерпілих та потенційних жертв, яка дає змогу торгівцям маніпулювати своєю безкарністю).

4. Пропозиція, наявність потенційних жертв (бідність та економічна нерівність між країнами та регіонами; обмеження пропозиції щодо працев-

Рис. 2. Класифікація внутрішніх передумов торгівлі людьми

Джерело: складено за джерелом [5]

лаштування всередині своїх країн; наявність війн чи збройних конфліктів; відсутність реєстрації при народженні, легального статусу та громадянства значної частини населення, особливо національних меншин) [5].

Внутрішні передумови торгівлі людьми поділяють на економічні, соціальні, психологічні, інформаційні та правові (рис. 2).

З 2012 р. на виконання Закону України «Про протидію торгівлі людьми» надається офіційний статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, що передбачає надання такій особі державної допомоги (рис. 3).

Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні надає допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми, з 2000 р. За період з січня 2000 року по червень 2016 року комплексну реінтеграційну допомогу отримали 12 186 постраждалих, зокрема: юридичну, медичну, психологічну, фінансову, освітню та інші види допомоги в залежності від індивідуальних потреб.

Легалізація нелегальних мігрантів, яку в останні роки провели ряд країн ЄС, проблему не вирішила. На місця легалізованих робітників, новий статус яких дозволив їм знайти легальну та краще оплачувану роботу, прийшли нові мігранти. Фактор попиту на дешеву робочу силу залишається одним з основних аргументів вербувальників, які використовують його для переконання в можливості працевлаштування за кордоном [7].

Для України особливо актуальною є трудова експлуатація. Зазвичай постраждали працюють на надзвичайно важких роботах із цілковитим порушенням техніки безпеки праці: робота у сільському господарстві, на будівництві, у промисловості по 16-18 годин на добу, без вихідних, без засобів захисту, у поганих соціально-побутових умовах. Також виділяють зовнішню (з перетином державного кордону) та внутрішню (без перетину державного кордону) торгівлю людьми. Однак, такі поняття не закріплені законодавчо і торгівлю людьми вважається злочин, скоєний як при пере-

тині державного кордону, так і без цього, що не є його визначальною характеристикою [5].

За статистикою Міжнародної організації з міграції 54% жертв торгівлі людьми мають вищу або неповну вищу освіту.

Торгівля людьми становить значну суспільну небезпеку, негативний вплив цього явища полягає в зруйнуванні суспільної моралі, формуванні моральної деградації та відчуженості особистості, втрати родинних зв'язків, небезпечному «звиканні» громадської свідомості до негативного явища, поширенні депресивних синдромів та суїцидальних тенденцій, зростанні агресивності та жорстокості, поширенні венеричних захворювань, СНІДу. Крім того, торгівля жінками сприяє знищенню генофонду нації. В останні роки спостерігається поширення такого явища, як торгівля дітьми, з метою їх використання для примусової праці, жебракування, сексуальної експлуатації, поширення наркотиків та інших форм злочинної діяльності.

На жаль, звітність державних органів та міжнародних організацій дає лише побічну характеристику масштабів цього негативного процесу: дані Міжнародної організації з міграції та Міністерства соціальної політики характеризують контингент постраждалих, які звернулися до відповідних організацій, дані Міністерства внутрішніх справ – зареєстровану злочинність, пов'язану з торгівлею людьми.

Висновки з проведеного дослідження. Нелегальна міграція займає вагоме місце у структурі міграційних потоків. Вона є соціально небезпечним, шкідливим, протизаконним явищем, яке реально загрожує економічним інтересам і громадській безпеці України. Нелегальна міграція є однією з причин зростання злочинності, поширення небезпечних захворювань, розвитку підпільного ринку праці, виникнення напруженості у відносинах між багатьма державами. Україна ще не має достатнього досвіду державного регулювання процесів нелегальної міграції. Тому на

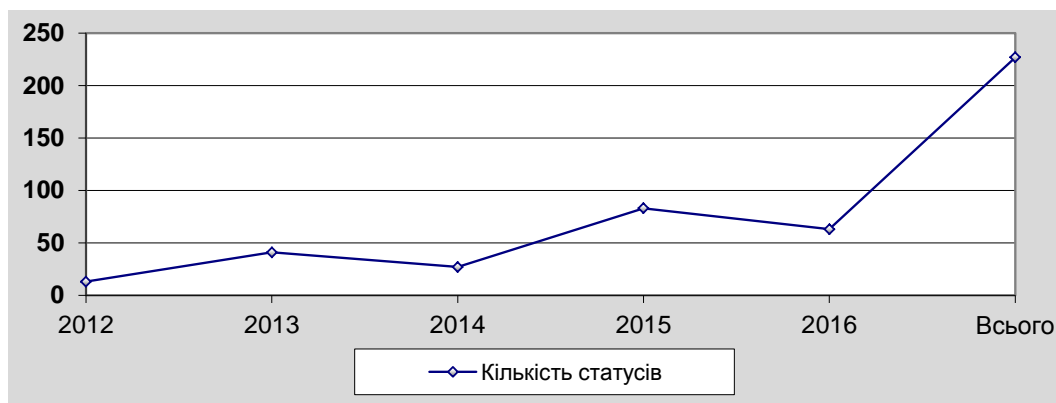

Рис. 3. Офіційний статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми (вересень 2012 р. – червень 2016 р.)

Джерело: складено за джерелом [6]

сьогодні, перед нами поставлено одне із важливих завдань – продумане розроблення спільних з сусідніми країнами комплексних програм протидії нелегальній міграції. Ефективно протидіяти зазначеному явищу та торгівлі людьми можна лише при використанні системного підходу, за умов координованої діяльності всіх зацікавлених сторін – державних установ, недержавних організацій, органів соціального захисту, правових, законодавчих та міграційних.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гайдуцький А.П. Масштаби трудової міграції українців за кордон / А. П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2007. – № 8. – С. 82-86.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Основні тенденції незаконної міграції в контексті забезпечення національної безпеки: посилення міжінституційної взаємодії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/news/migration-trends-in-ukraine-and-worldwide/ua-the-main-trend-of-illegal-migration-in-the-context-of-national-security-strengthening-inter-institutional-interaction/>
4. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf
5. Причини торгівлі людьми.. Що таке «торгівля людьми»? Прояви та різновиди торгівлі людьми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: wu.cn.ua/files/pdf_public/18_trafficing.pdf
6. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/>
7. Топчій В.О., Шевченко Т.С. Висвітлення в засобах масової інформації проблеми торгівлі людьми, Київ – 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.solor.gov.ua/docs/all/mediaua.pdf
8. Smutchak Z. Migratory Threats to National Security of Ukraine: Current Challenges and Ways of Regulation / Z. Smutchak, D.Romanjuk // Baltic Journal of Economic Studies – Riga, 2016 – Vol. 2, No. 3 – С. 107-112.

REFERENCES:

1. Hayduts'kyi A. (2007) Mashtaby potokiv mihratsiynoho kapitalu v Ukrainu [The scale of the migratory flows of capital in Ukraine]. Visnyk NBU – Bulletin of the National Bank of Ukraine, 4, 11-14 [in Ukrainian].
2. Ofitsiynyi sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [The official website of the State Statistics Service of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua – Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Osnovni tendentsiyi nezakonnoyi mihratsiyi v konteksti zabezpechennya natsional'noyi bezpeky: posylennya mizhinstytutsiynoyi vzayemodiyi [The main trends of illegal migration in the context of ensuring national security: strengthening interinstitutional cooperation] <http://migraciya.com.ua> – Retrieved from: <http://migraciya.com.ua/news/migration-trends-in-ukraine-and-worldwide/ua-the-main-trend-of-illegal-migration-in-the-context-of-national-security-strengthening-inter-institutional-interaction> [in Ukrainian].
4. Doslidzhennya z pytan' mihratsiyi ta torhivli lyud'my: Ukrayina (2015) [Research on migration and trafficking in human beings: Ukraine] <http://iom.org.ua> – Retrieved from: http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf [in Ukrainian].
5. Prychyny torhivli lyud'my. Shcho take «torhivlya lyud'my»? Proyavy ta riznovydy torhivli lyud'my. [Causes of trafficking in human beings. What is «trafficking in human beings»? Manifestations and types of trafficking in human beings] wu.cn.ua/files/pdf_public/18_trafficing.pdf [in Ukrainian].
6. Ofitsiynyi sayt Ministerstva sotsial'noyi polityky Ukrainy [The official website of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. www.msp.gov.ua – Retrieved from: <http://www.msp.gov.ua>
7. Topchiy V.O. & Shevchenko T.S. (2007) Vysvitlennya v zasobakh masovoyi informatsiyi problemy torhivli lyud'my [Coverage in the media of the problem of trafficking in human beings]. www.solor.gov.ua/docs/all/mediaua.pdf [in Ukrainian].
8. Smutchak Z.V. & Romanjuk M.D. (2016) Mihratsiyni zahrozy natsional'niy bezpetsi Ukrainy: aktual'ni problemy ta shlyakhy rehulyuvannya [Migratory Threats to National Security of Ukraine: Current Challenges and Ways of Regulation]. Baltiys'kyy zhurnal ekonomichnykh doslidzen' – Baltic Journal of Economic Studies, 2(3), 107-112 [in English].

Smutchak Z.V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management, Economics and Law
Kirovograd Flight Academy,
National Aviation University

HUMAN TRAFFICKING IN THE CONTEXT OF ILLEGAL MIGRATION: CAUSES AND POSSIBLE CONSEQUENCES

The article deals with the problem of illegal migration and human trafficking. The external causes and internal preconditions of human trafficking are highlighted.

Indicated that illegal migration has a significant importance in the structure of migration flows. It is socially dangerous, harmful, illegal phenomenon that really threatens the economic interests and public security. Such a migration is one of the causes of rising crime, the spread of dangerous diseases, the development of the underground labour market tensions in relations between states.

Human trafficking appeared in Ukraine as a result of rising unemployment, decreasing allocations for the social protection programs, and impoverishment of the population. Low income pushes citizens to seek work abroad, even without knowledge of language and law knowledge, without qualifications, on illegal terms, which simultaneously leads to their transition to risk groups.

The dynamics of the number of interstate migration of Ukraine in recent years is analysed. The basic tendencies of illegal migration are marked. The possible consequences of the trafficking in human beings in Ukraine are determined.

Trafficking in human beings is a significant social danger, the negative impact of this phenomenon consists in the destruction of social morality, the formation of moral degradation and alienation of the individual, the loss of family ties, the dangerous «accustoming» of public consciousness to the negative phenomenon, the spread of depressive syndromes and suicidal tendencies, increasing aggressiveness and cruelty.

Ukraine still does not have sufficient experience of state regulation of illegal migration processes. Therefore, today, one of our important tasks is the well-thought-out development of comprehensive programs of counteraction to illegal migration with neighbouring countries.